

FATABUREN 1988

NORDISKA MUSEET

K L Ä D E R

Kläder

NORDISKA MUSEETS
OCH SKANSENS ÅRSBOK
FATABUREN 1988

FATABUREN 1988

ISBN 91-7108-292-1

ISSN 0348-971-X

© Nordiska museet och respektive författare.

Redaktör Ingrid Bergman.

Redaktionssekreterare Berit Nordin.

Omslagsbild: Annons för fritidskläder från Camp-Ahla. NK-katalog, 1930.

Baksidesbild: Dockklänning från Chardon & Lagache, Paris, 1850-tal.

Nordiska museet. Foto Eva Aspelin o. Birgit Brånvall.

Bildmaterialet tillhör Nordiska museet om ej annat anges.

Summaries translated into English by Skans Victoria Airey.

Grafisk form Bo Berndal, omslag Magdalena Günther, BIGG.

Risbergs Tryckeri AB, Uddevalla 1988.

Då och nu i jeansmodet

Det är spännande med jeans. Plagget som mer än något annat låter sig förändras och experimenteras med. Plagget som plötsligt och oväntat och för kortare eller längre tid fylls av en dynamik som spränger alla vallar och allt vad vi tidigare fått lära oss om stil och smak. Just nu, våren -88, är det ganska tyst om jeans. En och annan annons, en och annan artikel som nostalgiskt hänger sig åt tider som flytt med en klädkultur som idag känns främmande och en aning bisarr. Kanske är det lugnet före stormen vi upplever. För snart kan ett jeansmode vara över oss igen. Men ingen vet, utom möjligen prognosinstituten, vilken skepnad det då ska ta.

Amerikanska jeans och svenska

Numera är det väl allmänt känt att jeansens historia som fritidsplagg börjar efter krigsslutet i mitten av 1940-talet, då den amerikanska livsstilen på allvar drabbade oss. Men länge var det ont om amerikanska jeans och under flera år fanns de inte ens att köpa i Sverige. Man fick nöja sig med

det näst bästa, dvs. med svensktillverkade jeans, huvudsakligen från Algots i Borås vilka uppfattades som en något menlös kopia av förebilden. Länge var det alltså en långt större efterfrågan än tillgång på detta populära plagg, och den som var lycklig ägare till ett par jeans bar dem med stolthet, var rädd om dem och vårdade dem noga. På den tiden räckte det med att bära jeansen som de var, mörkblå och prydliga, ibland med ett pressveck som en extra finess.

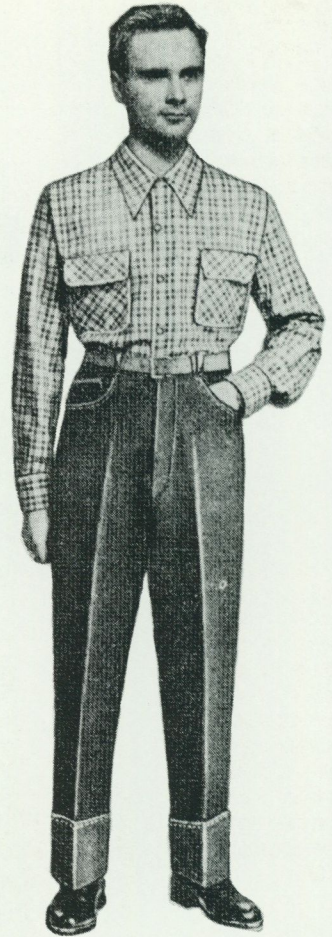
Bäddat för modejeans

Genom en generösare importpolitik blev jeans från och med våren 1960 vanligare att se i Sverige, även om det ännu inte var tal om något överflöd. Jeans hade dock blivit ett plagg för vem som helst, och därmed var det bäddat för nya impulser, nya kännetecken att applicera som kunde ge plagget – och dess bärare – en identitet av önskat slag. Detta kunde ta sig uttryck på olika sätt, med insyningar, med påsydda prydnader, med accessoarer. Men alla hade det ge-

Jeans är uttryck för många typer av livsstilar, bl. a. för den tuffa kallhamrade. Också de övriga plaggen och accessoarerna är viktiga detaljer för imagen. Affisch för märket Mustang, 1979.

mensamt att det var hemmagjorda tilltag allt efter tycke och smak. Tills en dag då stockholm-företaget Gul & Blå nappade på trenden och trädde fram med något nytt, nämligen de s.k. V-jeansen. Året var 1970. Ingen hade sett dem förut med undantag av ett par unga killar inom branschen, som egentligen hade kläckt idén.

Men Gul & Blå hade *sin* version, till en början lanserad med hjälp av expediterna som – så klädda – samtidigt fick agera mannekänger i den välbesökta

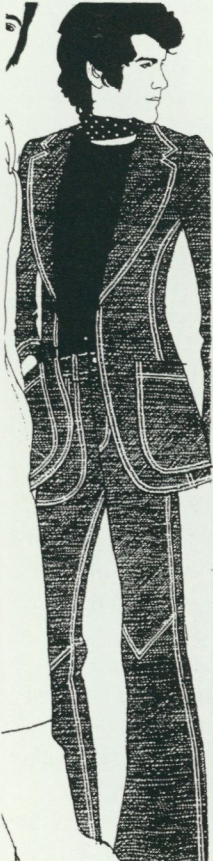

butiken med dess ungdomliga publik. Succén blev snart uppenbar. Och det stod klart att modet nu hade fått grepp om våra jeans, detta praktiska, slitstarka plagg med sin prägel av tidlöshet.

Goddag och adjö till V-jeans

V-jeansen – således den första modellen i raden av modejeans – hade en mycket karaktäristisk skärning. Till skillnad från de gamla vanliga var de starkt ut-

V-jeans blev ett kort men intensivt mode som påverkade byxmodet i stort. Annonser från Mauritz, 2 april 1971.

frånaste
udda-plaggen

Ojodrad frisksala-blaser med
bruna stickningar, helstight 108-
Smart brun gobardin-byxor
Med skärningen 45 cm förvidd 70-50

Förfrågan
Tel. 08123 74 80

Kvällslippet

Välvärdade jeans – med uppvikning och skarpa pressveck – som de kunde se ut i början av 50-talet. Åhlén & Holms katalog vår/sommar 1951.

svängda nertill. Men inte nog med detta, de var också avskurna på tvären runt om knäet, och baktill i knävecket hopsydd med en rak söm, medan framstyckets söm gick ner i en V-formad spets under knäskålen. En sådan dåraktig detalj på ett par byxor av tyg hade naturligtvis ingenting med praktiskt tänkande att göra. Men på skinnbyxor däremot, vilka i detta fall varit inspirationskällan, kunde den vara motive-rad. Då krävdes det oftast en skarv – V-formad eller inte – eftersom skinnen sällan var tillräckligt stora. Detta oavsett om

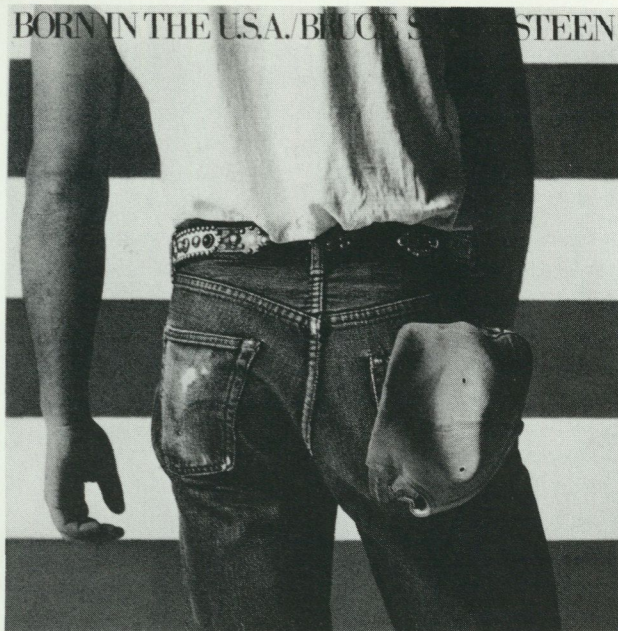
det gällde högklassigt lamm-skinn, kalv- eller get. Hur som helst, V-jeansen blev en dunder-succé, och det dröjde inte länge förrän andra tillverkare – alla svenska – Algots, Silver Dollar och andra mer eller mindre ano-nyma, kunde presentera likadana såväl av det traditionella jeansty-get som av manchestersammet i en mängd olika färger.

De amerikanska jeansjättarna – så när som på ett enda undan-tag – hängde däremot inte med på denna trend, då den bedömdes som alltför nyckfull för att passa in i deras mastodontiska

Jeans, den massproducerade byxan, världens vanligaste plagg, kan varieras efter tycke och smak och få en helt egen individualitet. Att dekorera, bleka och – som här – att lappa är metoder som använts under åren. Dessa är från 1973.

BORN IN THE U.S.A./BRUCE SPRINGSTEEN

Bruce Springsteen hör till de verkligt stora rockartisterna under 1970- och 80-talen. Hans LP-skiva "Born in the USA" kom ut 1985 och omslagsbilden föreställde honom själv i Levi's jeans, typ 501. En tillfällighet som ökade försäljningen av just dessa jeans med 20%.

Välklädd i stan med jeanskostym, gärna med patina eller stentvättad som här. Foto Gustav Clark, Bergmans Herrmode 1986.

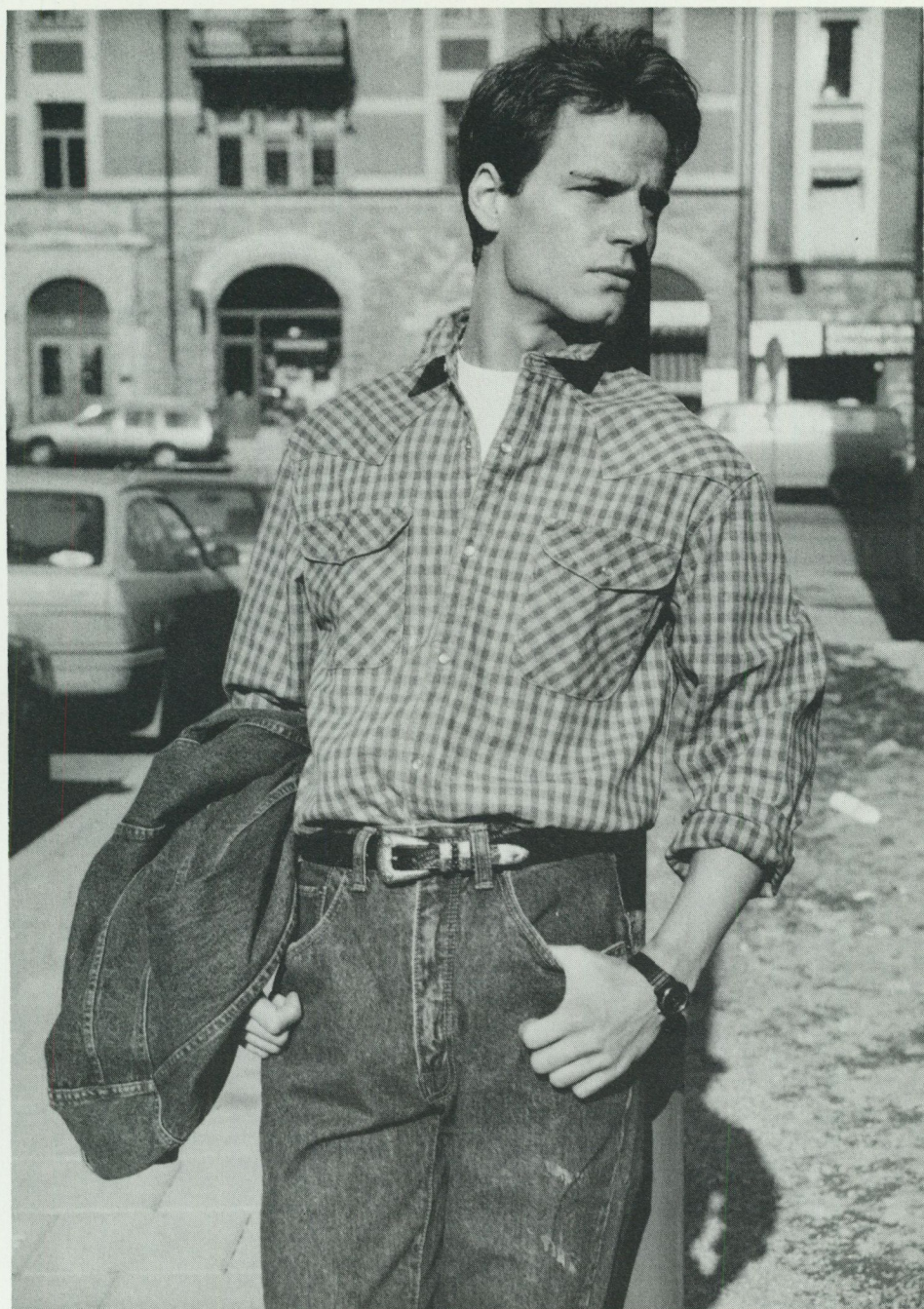
produktionsapparat. Snart skulle det visa sig att den verkligen var en nyck, förvisso intensiv, och jobbig så länge den varade. För sömmarna runt om knäet ville gärna släppa och fick ständigt sys till. I synnerhet gällde detta för ungdomarna, än mer för barnen, de s.k. slitvargarna, och förtvivlade mammor hörde av sig till Konsumentinstitutets klagomur och till tidningarnas insändarspalter. "Fram för köpstreck tills dom bättrar sig!" klagade en mamma. Men hennes förslag kom aldrig till stånd, åtminstone inte i någon organiserad form. Klagade gjorde man också på Gul & Blå för att deras skapelse hamnat i vanrykte. Hade de från början mönsterskyddat sin produkt hade detta inte behövt hän-

da. Man hade sluppit alla anonyma och oseriösa tillverkare, som schabblade med kvaliteten såväl på tyg och tråd som på sömnad.

Effekter till varje pris

V-jeans-modet varade i ett år, ganska precis. Men det skulle följas av andra, och under återstoden av 70-talet skulle vi få uppleva "jeans" i en oändlighet av skepnader: tajta, vida med eller utan s.k. gällivare-häng, broderade, nitprydda, lappade, trasiga. Det var tuffa och respektlösa effekter man var ute efter, följaktligen kunde man kombinera sina grova blåjeans med skira brodyrblusar, med minkjackor och diamanter. Killarna var inte sämre; till korrekt smokingklädsel kunde de byta ut de välpressade svarta byxorna mot blåjeans.

Inte heller på det välanpassade 80-talet har man varit främmande för effekter. Men nu går det i en annan stil. Konstfullt eller myllrigt lappade jeans dyker upp då och då, nu liksom förr. Men för övrigt under 80-talet är det främst blekningseffekter som varit aktuella, medan snittet i stort sett förblivit detsamma, nämligen den klassiska jeansstilen utan överdrifter åt något håll. När de stentvättade jeansen uppenbarade sig vid övergången till 80-talet var det många i den äldre generationen som opponerade sig. Vad var det för påfund av tillverkarna att efterbehandla dessa plagg som antligen hade blivit "normala" genom att köra dem i tvättmaskiner tillsammans med vulka-

Snow-washed, vad är det?

Sedan våren 1987 har man med s.k. snow-washed jeans gått ett steg längre och med oändlig möda lyckats ge plaggen en ojämnt frostig och klart tuff effekt. Nu handlar det om kemikalier, enzymatiska, som bryter ner klistret, om fettbaserade mjukgörare, om natriumhypoklorit, om väteperoxid, om pimpsten och vanligt tvättmedel. Men det handlar också om upprepade arbetsmoment, tvättning, sköljning och torkning flera gånger om, tider som ska passas och temperaturer som ska hållas. Vid behandlingen används också vanlig säckväv, som vid ett led i processen ska skydda plaggen mot en för näringskontakten med de kloritlösningsbemängda stenarna.

Där är vi nu: vi har jeans som indigofärgas efter konstens alla regler, för att sedan befrias från denna jeanstypiska färg. I jeansmodets barndom gick man till väga på annat sätt som bekant: byxbenen skars itu på tvären och syddes sedan ihop igen. Det är och förblir intressant med jeans. Och man undrar vad som väntar. Nu i nostalgins tidevarv är vi kanske mogna för V-jeans igen. Eller varför inte jeans som de en gång var och kanske ett pressveck som en extra finess.

Obegagnade starkt blekta jeans, s.k. snow-washed. Ursprungsfärgen finns endast fläckvis kvar: vid fickorna, vid gylfen och här och där i sömmarna. JC:s katalog 1987.

niska stenar? Smart affärstrick, tyckte man, att göra jeansen mindre hållbara och att få sälja mera. Syftet var naturligtvis ett annat. Genom stentvättning blev jeansen mjukare, blekare; de fick en patina som folk ville ha, och som man länge försökt framkalla på egen hand med hjälp av sandpapper och skurborstar.